

Svanen 10, Tranås

Kulturhistorisk utredning inför upprättande av en ny detaljplan,
Tranås stad och kommun, Jönköpings län

Svanen 10, Tranås

Kulturhistorisk utredning inför upprättande av en ny detaljplan,
Tranås stad och kommun, Jönköpings län

Jönköpings läns museums dnr: 2024-140

Länsstyrelsens dnr: utgå

Rapport och foto: Anders Franzén

Grafisk mall: Anna Stålhammar

Distribution: Digital pdf

Jönköpings läns museum, Box 2133, 550 02 Jönköping

Tel: 036-30 18 00

E-post: info@jkpglm.se

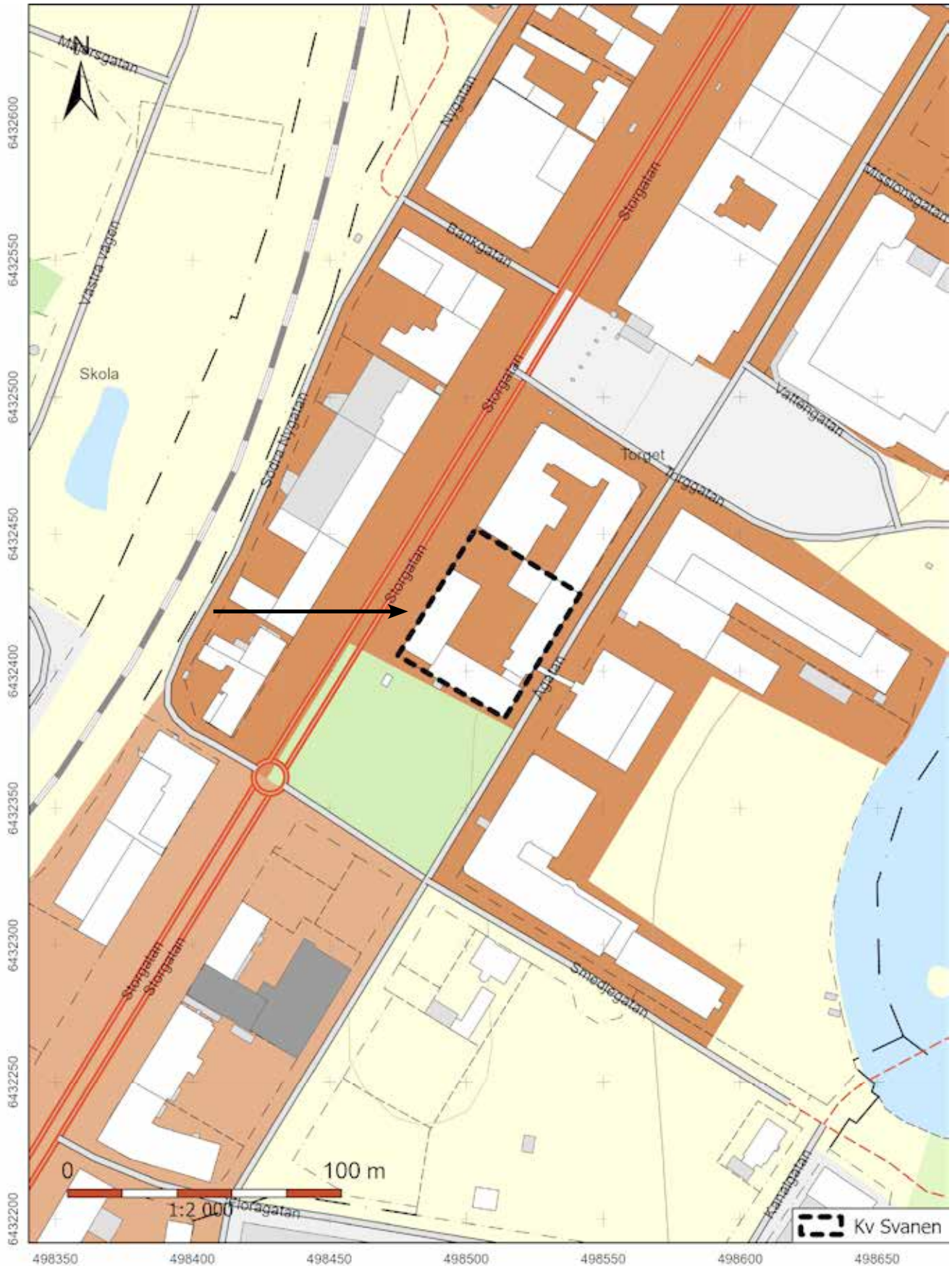
www.jkpglm.se

Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Ärende nr I2018/00079.

© JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM 2024

Innehåll

Inledning.....	5
Syfte.....	5
Historik.....	5
Beskrivning.....	8
Hus A.....	8
Hus B.....	9
Hus C.....	10
Närmiljö.....	10
Kulturhistorisk värdering och karaktärisering.....	12
Värdebärande karaktärsdrag hos Hus A:.....	12
Värdebärande karaktärsdrag hos Hus B:.....	12
Värdebärande karaktärsdrag hos Hus B:.....	13
Författningsskydd.....	14
Riksintresse.....	14
Plan- och bygglagen.....	14
Konsekvensbeskrivning.....	15
Aktuell planändring.....	15
Förslagets påverkan på de kulturhistoriska värdena.....	15
Hus A.....	15
Hus B.....	15
Hus C.....	16
Förslag till detaljplanetext.....	16
HUS A.....	16
Planbestämmelse.....	16
Tillämpning.....	16
Planbestämmelse.....	16
Tillämpning.....	16
HUS C.....	16
Planbestämmelse.....	17
Tillämpning.....	17
Planbestämmelse.....	17
Tillämpning.....	17
Planbestämmelse.....	17
Tillämpning.....	17
Länsmuseet rekommenderar.....	18
Sammanfattning.....	18
Administrativa uppgifter.....	19
Referenser.....	19
Arkiv.....	19
Tryckta källor och litteratur.....	19
Otryckta källor.....	19

Utdrag ur digitala fastighetskartan.

Inledning

Det pågår ett detaljplanearbete avseende fastigheten Svanen 10 i Tranås. Därför har fastighetens ägare, genom sitt ombud Mård Ingenjörsgårdsfirma AB, uppdragit åt Jönköpings läns museum att genomföra en kulturhistorisk utredning som ger en historisk bakgrund och beskrivning av byggnaderna inom fastigheten samt ger vägledning för hur dessa kulturhistoriska värden kan tas tillvara i planeringsprocessen.

Arbetet har omfattat en översiktlig genomgång av historiskt material i form av ritningar, äldre foton, kartor och litteratur samt besiktning på plats den 3 maj 2024. Inledningsvis presenteras en historik för fastigheten och dess byggnader. Därefter görs en beskrivning av respektive byggnad. Rapporten avslutas med att en kulturhistorisk värdering och karakterisering görs som underlag till detaljplaneunderlaget.

Utredningen har sammanställts av antikvarie Anders Franzén vid Jönköpings läns museum undre sommarhalvåret 2024 på uppdrag av fastighetsägaren Tranås Svanen 10 AB.

Syfte

Utredningen syftar också till att förtydliga vilka kulturhistoriska värden byggnaderna har och definiera de värdebärande karaktärsdragen samt att ge antikvariska rekommendationer för hur man bör förhålla sig till dessa värden i det fortsatta planarbetet. Vidare klargör vilka konsekvenser den planändringen skulle kunna få på de kulturhistoriska värdena.

Historik

År 1898 togs ett privat initiativ till att bilda AB Tranås Vattenkuranstalt och anläggningen växte successivt i omfattning. Anstalten låg inledningsvis öster om Ågatan, men senare togs även mark i kvarteret Svanen i anspråk. Det var anstaltens initiativtagare Axel Andersson som ledde denna tidiga och expansiva period.

Pensionsstyrelsen i Stockholm började ge reumatiker möjlighet att besöka kurorter och sanatorier på 1910-talet och avtal upprättades med anläggningen i Tranås 1915. Detta ledde till att verksamheten expanderade och att ett sjukhem uppfördes av kuranstalten efter överenskommelse med Pensionsstyrelsen. Innan dess hade Pensionsstyrelsens patienter fått logeras hos privatpersoner i Tranås. Den nya sjukhemsbyggnaden mot Stora torget ritades av arkitekt Carl Güettler, Stockholm, och stod färdigt 1916. Denna byggnad som vette mot Stora torget är i dag inte bevarad – i stället är Hus B beläget på denna plats. Omkring 1920 fanns liknande anläggningar även i Åre och Nynäs.

Arkitekt Güettler fick 1922 återigen uppdraget att utforma en sjukhemsbyggnad utefter Ågatan. Denna nya byggnadskropp (Hus C) invigdes av kronprins Gustaf Adolf och är bevarad, även om den

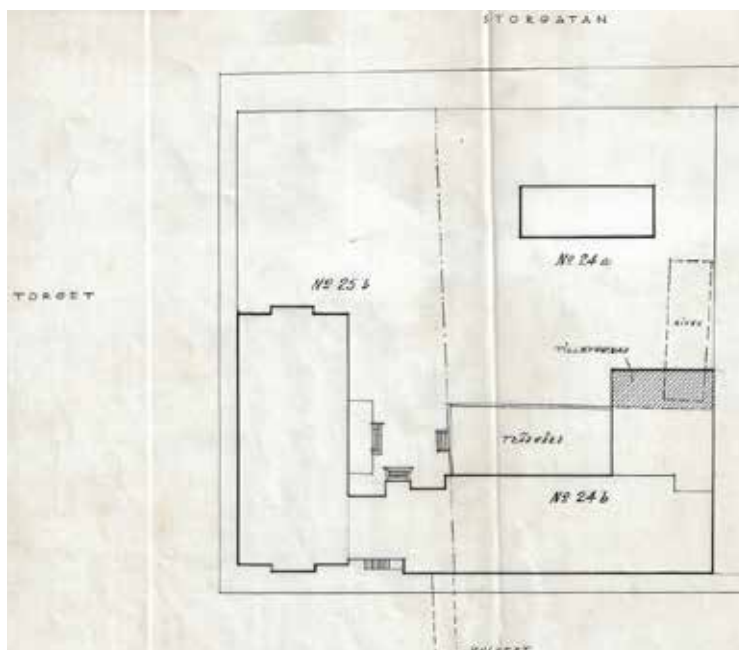
Ågatan med fastighetens byggnad längst mot sydost (Hus C).

Sjukhemsbyggnaden från 1916 som ritades av arkitekten Karl Güettler och som i dag är rivet. (Östgötaposten 1916-12-15)

är kraftigt fuktskadad. Byggnaden omfattade från början förutom många bostadsrum för en eller två patienter även en stor samlings-sal och en stor matsal som åtskildes med skjutdörrar.

Några år senare företogs en del ombyggnadsarbeten. Det var arkitekten Gustaf Birch-Lindgren, Stockholm, som 1932 ritade dessa förändringar. Arbetena omfattade främst en tillbyggnad av den låga gårdsbyggnaden och dess köksutrymmen.

Fastigheten 1932 med torget till vänster och ett mindre bostadshus närmast Storgatan. Tomtkarta 1932 av arkitekt Gustaf Birch-Lindgren.

Omkring 1950 uppfördes den stora byggnadskroppen mot Storgatan (Hus A), men inga tillgängliga arkivhandlingar avslöjar exakt när byggnaden ritades eller vem som var arkitekt. Denna stora byggnad ersatte ett fristående och betydligt mindre bostadshus.

År 1968 revs den äldsta sjukhemsbyggnaden från 1910-talet och ersattes av en ny (Hus B), gestaltad av byggnadsingenjör Erik Persson på Johannes Dahl arkitektfirma, Tranås. Den gavs en mycket

enkel modernistisk utformning och anslöt i volym till Hus A:s höjd, även om Erik Persson lyckades inrymma fyra våningar i stället för grannbyggnadens tre.

Under 1970-talet företogs kulturhistoriska byggnadsinventeringar i staden och då framhölls särskilt Storgatans och Vattenkuranstaltens kulturhistoriska värden, men de byggnader som nu berörs omnämns inte specifikt.

Hus A och dess fasad mot Storgatan enligt en uppmättningsritning 1968.

Hus A till vänster och Hus B för övrigt, ritning 1968.

År 1989 antogs en ny detaljplan för området och den aktuella fastigheten markerades som ”värdefull miljö. Ändring av en byggnad får inte förvanska dess karaktär eller anpassning till omgivningen. Ny bebyggelse skall utformas med särskild hänsyn till omgivningens art”.

Under de allra senaste åren har stora renoverings- och ombyggnadsarbeten igångsatts. En entré tillbyggnad vid Storgatan, fönsterbyte och fönsterförstoring på Hus A, ombyggnader av Hus C mm har påbörjats, men kunde aldrig avslutas på grund av den tidigare ägarens konkurs. Sedan dess har större delen av byggnaderna stått öde och dessutom delvis utan tak.

Fastigheten Svanen 10 sedd från söder och Ågatan.

Beskrivning

Fastigheten Svanen 10 är bebyggd med i princip tre byggnadskomplex utefter tomgränserna, utom mot grannfastigheten mot nordost.

Hus A

I nordväst mot Storgatan står en byggnad i 3½ våningar med rektangulär plan. Gaveln mot nordost har en låg, sentida entréutbyggnad. Byggnadens fasader är sprit-/stänkputsade och avfärgade i en rosa kulör. Flertalet fönster är av metall och indelade i en övre luft och två nedre, vilka är försedda med lösa spröjsar. Vissa fönster har borttagen bröstning så att de når ner till golvnivån. Fasaderna är också försedda med enstaka balkonger och på den sydvästra gaveln löper dessa utefter nästan hela fasaden. Balkongerna är försedda med smidesräcken.

Byggnaden har ett helvalmat sadeltak som är försett med takkupor klädda med kopparplåt samt belagt med tvåkupiga tegelpannor. Byggnaden vilar på en sockel av slätputs som avfärgats i grått. Denna sockel döljs av en låg, klippt häck.

Invändigt har en omfattande ombyggnad påbörjats men avstannat. Därför har en stor del av rumsindelningen gått förlorad när mellanväggar rivits. Beträffande bottenvåningen är den nyligen ombyggd och inredd för kontorsverksamhet. Äldre bevarade delar invändigt är i princip endast ett trapphus mot gården. Detta utgörs av en trappa med skursocklar av kalksten, ett grafiskt gestaltat trappräcke av smide och ledstång av trä. För övrigt finns äldre ursprungliga fönsterbänkar av kalksten samt äldre flänsradiatorer i flera rum.

Hus A och dess förändrade fönstersättning och fönsterutformning efter en nyligen genomförd ombyggnad.

Hus B

I sydväst mot parken står en byggnad i 4 våningar med nära nog rektangulär plan. Mot parken finns en sekundär entrébyggnad med välvt tak. Byggnadens fasader är sprit-/stänkpudsade och avfärgade i en blekgul kulör. Flertalet fönster är av trä, men mot exempelvis sydväst har dessa i efterhand klätts med metallprofiler, medan de mot sydost har sin äldre träyta synlig. Fönstren är huvudsakligen av enluftstyp, men vissa har en indelning i två lufter med en sidoförskjuten stående post. Gaveln mot sydost är försedd med större fönsterpartier och franska balkonger med smidesräcken.

Byggnaden har ett helvalmat sadeltak belagt med tvåkupiga tegelpannor. Byggnaden vilar på en sockel av slätputs i grått.

Invändigt är byggnaden förändrad genom åren och äldre inredning saknas i allt väsentligt.

Till vänster: Hus A och dess fasad mot Storgatan.
Ovan: Detalj av trapphus i Hus A med trappsteg klädda med röd kalksten och smidda räcken.

Hus B sett från Väster.

Del av den fuktskadade fasaden på Hus C. Av säkerhetsskäl var den vid besiktningstillfället klädd med nät för att förhindra nedfall av puts.

Hus C

I sydost mot Ågatan står en byggnad i 3½ våningar mot Ågatan, men i 4 våningar mot gården samt med huvudsakligen rektangulär plan, förutom en låg ekonomibygnad mot granntomten. Byggnadens fasader har en fältindelning där pilastrar, listverk och omfattningar är slätputsade och vita, medan fälten har en borstad putsyta i blekgult. I den sparsamma dekoren ingår växtornament placerade som slutstenar över fönstren i de två nedre våningarna.

Flertalet fönster är av trä och av tvåluftstyp med horisontella spröjsar. Bottenvåningens fönster är välvda och har två stående poster och en tvärpost samt spröjsning. Fönstren är inåtgående. Mot gården är fönstren liknande, men vissa är sentida. Källarvåningen har mot Ågatan fönster av glasblock. På denna sida finns också en enkel källaringång, men byggnadens huvudingång vetter mot gården. Entrén består där av en trappa och en storslagen dörromfattning av röd granit samt pardörrar av trä med spröjsad glasning. Trappräckena är av järnsmide.

Mot gatan har byggnaden ett brutet sadeltak belagt med enkupiga takpannor. Mot gården har det tidigare funnits ett flackt sadeltak, men detta saknas nu till stor del. Byggnaden vilar på en sockel av sprit-/stänkpits.

Det har inte varit möjligt att göra en närmare besiktning av byggnaden invändigt på grund av bristande bärighet, men inblickar genom fönster och dörrar tyder på att byggnaden är kraftigt ombyggd sedan uppförandet.

Ovan: Gårdsentrén till Hus C.
Till höger: Hus C och dess skadade gårdsfasad samt påbörjad tillbyggnad mot gården. .

Närmiljö

Fastigheten är belägen i den södra delen av stadskärnan i Tranås. Här löper stadens huvudgata Storgatan med framför allt storstadsmässig stenbebyggelse från sekelskiftet 1900 och den dynamiska perioden 1950–1970. Till det storslagna intrycket bidrar gatans bredd och alléplantering.

Söder om kvarteret ligger även Stora torget som i dag mest upplevs som en park med gräsytor, träd, korsande gångstråk samt en vattenfontän i mitten. Sydost om kvarteret Svanen ligger det välkända badhotellet med hotell- och konferensbyggnader och parkytor.

Vy som visar Storgatans riktning mot nordost samt kvarteret Svanen och den framförliggande parken till höger

I grannkvarteret till Svanen ligger byggnaderna som uppfördes för vattenkuranstalten och som i dag är Badhotellet i Tranås.

Kulturhistorisk värdering och karaktärisering

På den aktuella fastigheten har det bedrivits hälsovårdande verksamhet sedan början av 1900-talet och denna har varit en utveckling av den ännu äldre kurbadsverksamheten i grannkvarteret. Större, institutionsliknade byggnader har uppförts och ibland ersatts av nya. Byggnaderna på Svanen 10 har en kontinuitet sedan 1910-talet när staten gjorde sina tidigaste insatser för vårdhemsboende genom Pensionsstyrelsen. De tre bevarade byggnaderna vittnar om den ovan beskrivna verksamheten, men skiljer sig dock ifrån varandra i fråga om kulturhistoriskt värde, bevarande status osv.

Den äldsta byggnaden mot Ågatan (Hus C) är äldst och har väl bevarade fasader, men är i tekniskt mycket dåligt skick. Sv högre antikvariskt värde är hela fasaden mot Ågatan och delar av gårdsfasaden. Byggnadskroppen mot Storgatan (Hus A) är yngre och här har en genomgripande reovering påbörjats, men bara delvis avslutats. Sedd i sin helhet är byggnaden viktig i de ovan beskrivna vårdsammanhanget och i Storgatans storskaliga stadsmiljö, men vid den påbörjade reoveringen har kulturhistoriska värden gått förlorade. Byggnadskroppen mot torget i söder (Hus B) är den yngsta och den med mest standardiserad gestaltning. Byggnadens funktion sammanhänger med de två övriga, men byggnadens utformning är anonym. Byggnadernas interiörer är i allt väsentligt förändrade.

Hus A bedöms kunna betraktas som en särskilt värdefull byggnad som regleras av plan- och bygglagen.

Hus B bedöms kunna betraktas som en byggnad med ett visst allmänt kulturhistoriskt värde, främst kopplat till dess miljömässiga och funktionella egenskaper.

Hus C bedöms kunna betraktas som en särskilt värdefull byggnad som regleras av plan- och bygglagen.

Värdebärande karaktärsdrag hos Hus A:

- Byggnadens volym
- Byggnadens putsade fasader
- Byggnadens äldre fönsteröppningar (ej borttagna fönsterbröstningar)
- Fönstrens generella indelning med två bågar nedtill med två horisontella spröjsar samt en ospröjsad övre luft.
- De långa balkongerna med smidesräcken på gaveln mot torget.
- Byggnadens flacka, helvalmade sadeltak med plåtinklädda (koppar) takkupor.
- Byggnadens putsade sockel.
- Trapphuset invid gårdsfasaden med trappa av kalksten samt smidesräcken och ledstänger av trä

Värdebärande karaktärsdrag hos Hus B:

- Byggnadens volym, slutna/blockartade och tydligt definierade fasad mot Stora torget

- Byggnadens putsade fasader

Värdebärande karaktärsdrag hos Hus C:

- Byggnadens fasad mot Ågatan som omfattar viss fältindelning och ornament över de två nedre våningarnas fönster, allt i slät respektive borstad puts.
- Byggnadens fasad mot gården som omfattar enstaka pilastrar samt ornament över de två nedersta våningarnas fönster, allt i slät respektive borstad puts.
- De ursprungliga fönstren av trä med genomgående spröjsar. Bottenvåningen har rundade fönster med vertikala och horisontella poster samt horisontell spröjsning. De övre våningarna har fönster av tvåluftstyp med två respektive tre spröjsar i varje båge.
- Övriga fönster som är sentida, men som vi viss mån liknar de ursprungliga.
- Huvudentrén mot gårdssidan med trappa och omfattning av granit, räcken av järnsmide och pardörrar med glasning och speglar.
- Byggnadens nedre, från gatan synliga takfall belagt med takpannor samt volymen och utformningen av takfallets takkupor.

Platsen sydväst om Svanen 10 anlades som ett torg, men upplevs i dag mest som en mindre park. I fonden skymtar Storgatans blandade bebyggelse.

Delar av Tranås stad är av riksintresse för kulturmiljövården och en viktig aspekt är badhotellets miljö. Foto JLM, tidigt 1900-tal.

Författningsskydd

Riksintresse

Delar av Tranås stad är av riksintresse för kulturmiljövården enligt 3 kap 6 § Miljöbalken och den berörda fastigheten ingår i riksintresset. I Riksantikvarieämbetets motivering står: ”Stadsmiljö, centrum för handel och industriella verksamheter som på grund av järnvägen utvecklades till stad och 1919 fick stadsrättigheter. (Kurort)” och som uttryck för riksintresset framhålls ”Rutnätsplan med trädplanterad huvudgata efter det sena 1800-talets monumentala stadsbyggnadsideal och stadsmässig bebyggelse från 1800-talets slut och 1900-talet samt järnvägsmiljön. Tranås Vattenkuranstalt, badanläggning från sekelskiftet 1900 med badhotell och park”. Den kommunala planeringen skall tillgodose riksintresset. Av detta underlag framgår sammanfattningsvis att särskilt viktiga komponenter i riksintresset är

- 1) stadsplanen kring Storgatan
- 2) monumentala byggnader inom området
- 3) järnvägsmiljön
- 4) badhotellets miljö.

I de nu aktuella planerna berörs alla ovanstående komponenter utom järnvägsmiljön. I Riksantikvarieämbetets underlag nämns särskilt badanläggningen med badhotell och dess park (kv Södra Gyllenfors 16), men det finns både ett visuellt och funktionsmässigt samband med byggnaderna på Svanen 10. Detta torde innebära att den nu aktuella bebyggelsen också ingår i badhusmiljön i vid bemärkelse.

Plan- och bygglagen

För att säkerställa riksintresset och den kulturhistoriska miljön i allmänhet är plan- och bygglagen (PBL) tillämplig i detta fall. Enligt PBL skall all planläggning ta hänsyn till kulturvärden (PBL 2 kap. 3 § och 6 §). I en planprocess ska det förtydligas vilka kulturvärden som finns inom berört område samt fastställas hur dessa värden kan påverkas av de föreslagna åtgärderna (PBL 4 kap. 2 §). Vid planläggning ska ett bebyggelseområdets särskilda historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden skyddas (PBL 2 kap. 6 §).

Vidare får byggnader och bebyggelseområden som är särskilt värdefulla från kulturhistorisk synpunkt inte förvanskas (PBL 8 kap. 13 §). Ändringar av en byggnad alltid utförs varsamt och med hänsyn till byggnadens karaktärsdrag, så att dess tekniska, historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden tas till vara (PBL 8 kap. 17 §).

Konsekvensbeskrivning

Aktuell planändring

I stora drag innebär den föreslagna detaljplaneändringen

- att Hus A bevaras frånsett den sentida entré tillbyggnaden, som ersätta av en ny
- att Hus B rivs och ersätts med ett flerbostadshus i 5 eller 6 våningar med balkonger/loftgångar mot Stora torget.
- att Hus C:s exteriör mot Ågatan bevaras vad gäller fasad och nedre takfall, men för övrigt ersätts med en ny byggnadskonstruktion innanför gatufasaden.

Beträffande Hus A medför planändringen inga större fysiska förändringar. Målet är att den påbörjade renoveringen avslutas invändigt och att den sentida entré tillbyggnaden rivs och ersätts med en ny. Byggnaden för förses med skyddsbestämmelser i DP.

Hus B avses att rivs. Den ersättningsbyggnad som översiktligt föreslagits karakteriseras framför allt av att den i en lägre version i 5 våningar har ett yttre fasadliv i samma höjd som Hus A. En högre variant i 6 våningar för emellertid ett yttre fasadliv som når upp till Hus A:s nock. I båda alternativen når den indragna vindsvåningen ytterligare högre upp. Ett annat tydligt karaktärsdrag är att fasaden mot Stora torget utgörs av loftgångar med uteplatser. Fasaden blir härigenom mindre sluten.

För Hus C gäller att byggnaden rivs förutom fasaden mot gatan. I stället skapas en djupare byggnadskropp. Denna nya byggnadskropp får antingen en eller två vindsvåningar. Fasaden mot gården föreslås bli veckad och med balkonger. Om man noggrannare betraktar detaljerna föreslås takfallet mot gatan bli mycket brant, brantare än det befintliga. Vidare föreslås att två nya entréer skapas mot gatan.

Förslagets påverkan på de kulturhistoriska värdena

Hus A

Planförslaget innebär inga påtagliga förändringar av Hus A, utan innebär främst att det befintliga skyddet från kulturhistorisk synpunkt kan förtydligas. De förvanskningar som byggnaden trots allt genomgått sedan uppförandet har i princip skett i sen tid och ytterligare förvanskning kan förhoppningsvis således stävjas.

Hus B

Rivningen av Hus B innebär att en generation av Riksförsäkringsverkets sjukhus går förlorad. Byggnaden har i vid bemärkelse en koppling till både Vattenkuranstalten i grannkvarteret och det gamla sjukhemmets miljö, men byggnadens gestaltning är i sig tämligen anspråkslös, interiören ombyggd och byggnaden har därför begränsad betydelse för kulturvärdena.

Hus C

Den föreslagna hanteringen av Hus C innebär att fasaden mot Ågatan i hög grad bevaras, men att taklutningen och eventuellt även takresningen blir annorlunda. Vidare föreslås ytterligare två entréer mot gatan. Om det finns förutsättningar till ett bevarande av hela byggnaden trots de omfattande vattenskadorna undandrar sig läns museets bedömning. Ett bevarande av byggnaden som helhet är givetvis viktigt från kulturhistorisk synpunkt. Om detta inte är möjligt från praktisk/teknisk synpunkt är det angeläget att åtminstone gatufasaden bevaras. Det är i sammanhanget också angeläget att vinkeln och höjden på det befintliga takfallet mot gatan bibehålls trots ombyggnaden. Även takkupornas dimensioner bör bevaras vad gäller höjd, bredd och förhållande till fasadlivet. De två föreslagna nya entréerna mot gatan inte detaljredovisade. Byggnaden har sedan uppförandet haft huvudentrén mot gården och endast källarentréer mot gatan. Att förse gatufasaden med två nya, stora entréer är en utmaning för det kulturhistoriska värdet.

Bebyggelsen utefter Storgatan följer ett tämligen tydligt mönster i det avseendet att den äldre bebyggelsen i regel uppförts fristående inne på tomterna, medan efterkrigsbebyggelsen oftast bildar slutna kvarter mot Storgatan och tvärgatorna – resultatet av högre exploatering. Detta är en struktur som är värd att bibehålla.

Förslag till detaljplanetext

HUS A

Planbestämmelse

r - Byggnaden får inte rivas (8 kap 13 § och 4 kap 16 § i Plan- och bygglagen 2010:900)

Tillämpning

Gäller HUS A i sin helhet utom sentida entrétillbyggnad.

Planbestämmelse

k - Varsamhetsbestämmelse; precisering av varsamhetskrav enligt 8 kap 17 § i Plan- och bygglagen (2010:900). Särskilda egenskaper eller utformning hos byggnaden ska bibehållas för att värna dess kulturhistoriska värden.

Tillämpning

k1 – Exteriör i form av byggnadsvolym, fasadutförandet, fönsterplacering, fönsterindelning, balkonger, yttertak, takkupor och sockel ska bibehållas till sin huvudsakliga karaktär.

HUS C

Här anges olika alternativ beroende på om hela byggnadskroppen eller endast gatufasaden kan bevaras.

Planbestämmelse

r - Byggnaden får inte rivras (8 kap 13 § och 4 kap 16 § i Plan- och bygglagen 2010:900)

Alternativt:

r – Fasadväggen mot Ågatan får inte rivras (8 kap 13 § och 4 kap 16 § i Plan- och bygglagen 2010:900)

Tillämpning

Gäller Hus C.

Alternativt:

Gäller Hus C – bara gatufasaden...

Planbestämmelse

k - Varsamhetsbestämmelse; precisering av varsamhetskrav enligt 8 kap 17 § i Plan- och bygglagen (2010:900). Särskilda egenskaper eller utformning hos byggnaden ska bibehållas för att värna dess kulturhistoriska värden.

Tillämpning

k1 – Exteriör i form av fasaden och takfallet i form av fasadens höjd, puts med fältindelning och ornament, vindsvåningens takfall och takkupor och sockel ska bibehållas till sin huvudsakliga karaktär.

Alternativt:

k1 – Exteriör i form av fasaden och takfallet mot Ågatan i form av fasadens höjd, puts med fältindelning och ornament, vindsvåningens takfall och takkupor och sockel ska bibehållas till sin huvudsakliga karaktär.

Planbestämmelse

q - Skyddsbestämmelse för särskilt värdefull byggnad och bygglovspliktig anläggning enligt kap 8:13 i plan- och bygglagen (2010:900). Krav på speciellt utförande, kostnadskrävande underhåll eller bevarande av befintligt byggnadsmaterial för att värna de kulturhistoriska värdena.

Tillämpning

q1 – De ålderdomliga fönstren av trä mot Ågatan ska bevaras.
q2 – Gårdsentrén med granitomfattning, granittrappa, smidesräcken, ytterdörrar samt invidliggande ovalt fönster ska bevaras.

Länsmuseet rekommenderar

Hus A omfattar ett trapphus mot gården som delvis är välbevarat vad gäller trappa, räcke och ledstänger. Det vore positivt om dessa delar kan bevaras.

Hus B:s begränsade värde gör den inte oersättlig, men en ny byggnad bör gestaltas med en tydligt definierad och blockartad fasad av puts. Detta eftersom riksintressets stenstadskaraktär med de byggnader som uppförts efter 1900-talets mitt i hög grad består blockartade byggnader uppförda invid varandra.

Om Hus C genomgår en förändring där allt utom gatufasadens ersätts med en ny byggnadskropp vore det positivt om den befintliga entrén med trappa, dörrar och dörrromfattning trots allt kan bevaras och återanvändas.

Sammanfattning

Bebyggelsen på fastigheten Svanen 10 i Tranås har i allt väsentligt tillkommit under perioden 1910–1970 och den har haft anknytning till stadens kurortstraditioner. När det nu finns planer på att bevara och utveckla fastigheten har Jönköpings läns museum på fastighetsägarens uppdrag genomfört en utredning som redogör för bebyggelsen och dess historia, dess kulturhistoriska värden och hur den kan hanteras i samband med att en ny detaljplan skapas.

Administrativa uppgifter

Jönköpings läns museums dnr:..... 2024-140
Beställare:..... Tranås Svanen 10 AB
Projektledare:..... Robert Lind, Mård Ingenjörfirma
AB, Norrköping
Antikvarisk utredning:..... Anders Franzén
Rapportansvarig:..... Anders Franzén
Rapportgranskning:..... Veronica Olofsson
Län:..... Jönköpings län
Kommun:..... Tranås kommun
Socken/stad:..... Tranås stad
Fastighetsbeteckning:..... Svanen 10

Dokumentationsmaterialet förvaras i Jönköpings läns museums arkiv.

Referenser

Arkiv

Jönköpings läns museum (JLM)

Handlingar rörande Vattenkuranstalten

Tranås kommun, kommunarkivet

Bygglovshandlingar avseende Svanen 10

Tryckta källor och litteratur

Kågén, Elis (1973). *Tranås med omland: turisthandbok*. Tranås: E. Kågén

Kågén, Elis (red.) (1980). *Från Sommaygd till Vätterstrand: bilder ur Erik Kågéns arkiv*. Tranås: E. Kågén

Otryckta källor

Bebyggelseinventering i Tranås kommun (1975). Jönköpings läns museum

Kulturbistorik utredning och bevarandeförslag för Tranås kommun (1983).
Jönköpings läns museum, rapport nr 8.

Bebyggelsen på fastigheten Svanen 10 i Tranås har i allt väsentligt tillkommit under perioden 1910–1970 och den har haft anknytning till stadens kurortstraditioner. När det nu finns planer på att bevara och utveckla fastigheten har Jönköpings läns museum på fastighetsägarens uppdrag genomfört en utredning som redogör för bebyggelsen och dess historia, dess kulturhistoriska värden och hur den kan hanteras i samband med att en ny detaljplan skapas.

